
М. В. ШУТИЙ

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ЩОДО ПОНЯТТЯ СЕРВІСНОГО ПРАВА ТА ЙОГО ВИЗНАЧЕННЯ

Наукові праці МАУП, 2016, вип. 51(4), с. 89–93

Досліджуються питання щодо виокремлення підгалузі права, яка матиме назву сервісне право. Проаналізовано суб'єкти сервісного права, принципи та методи діяльності у сфері сервісу.

В юридичній літературі виникали і виникають дискусії з приводу виокремлення сервісного права як окремої галузі права. Були видані навіть посібники з сервісного права, які визначали основні правовідносини у сфері сервісу і які відносили до сервісного права. Разом з тим питання сервісного права залишається відкритим, незважаючи на дискусії та намагання це право вирізнити. Виокремлено правовідносини, які можуть бути притаманні сервісному праву, а також його предмет і метод.

Питання сервісного права, як і інших видів права, розглядалося вченими [1–3], але при цьому увага акцентується на тому, що зараз ще зарано говорити про виокремлення підгалузі сервісного права, а правовідносини, що належать до сервісного права, здебільшого мають адміністративний або цивільно-правовий характер. Найближчими до сервісного права є правовідносини, які визначають адміністративні послуги. Обсяг адміністративних послуг водночас не охоплює всі правовідносини, які можуть бути віднесеними до сервісного права, але в Україні прийнято Закон України “Про адміністративні послуги” [4]. Колективом авторів було підготовлено Науково-практичний коментар до згаданого закону, але питання сервісного права авторами не висвітлюється [5]. Однак автори не ставлять питання про виокремлення такої підгалузі, як “послугове право” чи “право послуг”.

Термін “сервісне право” може відноситися до тієї галузі права, яка регулює сервісні відносини. Сформулюємо поняття сервісного права як галузі права, вирізнивши такі аспекти:

1. Що є предметом правового регулювання сервісного права?
2. Які методи використовують як методи правового регулювання у сервісному праві?
3. Якими є функції сервісного права?

У підручнику “Сервисное право”, який підготовлено вченими Російської Федерації [6], обґрунтовано існування сервісного права, а також наведено відповіді на запитання.

Предметом правового регулювання сервісного права пропонується визнавати своєрідні суспільні відносини, які виникають в особливій сфері життя суспільства — обслуговуванні. Крім того, предметом сервісного права виступає ряд компонентів суспільних відносин, які складаються у процесі професійної діяльності з реалізації товарів, надання послуг, виконання робіт з метою отримання прибутку, а також відносини з державного впливу на суб'єктів, які здійснюють сервісну діяльність.

Водночас чи можуть бути віднесені до сервісних відносини, які виникають внаслідок діяльності адміністративних органів держави, наприклад, видавання паспорту чи інших посвідчень, реєстрація прав на майно тощо.

Автори також стверджують, що сервісні правовідносини мають товарно-грошовий характер, проте зазначена теза не є повністю вірною. Які товарно-грошові відносини виникають у громадянина, який зайшов до перукарні підстригтися? Мабуть, доцільно ставити питання про сервісно-правові відносини, які мають бути оплаченими.

Звичайно, більшість правовідносин у сервісному праві носить товарно-грошовий характер, наприклад, відносини в торгівлі, в місцях громадського харчування, ремонту взуття та одягу тощо. Також ми не можемо говорити про товарно-грошові відносини у сервісній діяльності органів виконавчої влади, адже рішення, які приймаються органами виконавчої влади, ніякого стосунку до товарів не мають.

Виокремлено і самі сервісні правовідносини. Стверджується, що сервісні правовідносини — один із видів правовідносин і їм притаманні загальні ознаки, характерні для всіх правовідносин. Сервісні правовідносини — це врегульовані нормами сервісного права суспільні відносини, учасники якого є носіями прав і обов'язків у сфері сервісу. Сервісні правовідносини — це здебільшого індивідуалізовані правовідносини, тобто відносини між окремими, конкретними особами-громадянами та організаціями і установами у сфері надання послуг. Водночас до сервісних правовідносин належать і такі, що виникають з приводу надання послуг між органами державної влади та громадянами або між організаціями. При цьому суб'єкти згаданих правовідносин пов'язані між собою правами та обов'язками. Зазначені права і обов'язки визначають забезпечену законом межу можливої та належної (необхідної) поведінки. Зокрема, можливість і зобов'язання реалізуються в конкретних діях, в реальній поведінці.

На нашу думку, всі ці правовідносини визначені цивільним та адміністративним правом, але при вирішенні питання про виокремлення сервісного права, мабуть, можна класифікувати їх як правовідносини сервісного права.

Деякі сервісні правовідносини також характеризуються, на нашу думку, нормами цивільного та господарського права, проте якщо поставити за мету виокремлення сервісного права, то вони можуть бути правовідносинами сервісного права.

Щодо методів сервісного права, то вони є загальними методами, які використовуються загалом у різних галузях права.

Диспозитивний метод у сервісному праві характеризується майновою незалежністю сторін, захистом цивільних прав у судовому та адміністративному порядку, юридичною рівністю суб'єктів, автономією волі, тобто кожний суб'єкт має право укласти угоду щодо його обслуговування чи відмовитися, а також кожен суб'єкт має свої грошові або майнові інтереси.

Імперативний метод характеризується владою і підпорядкованістю. У цьому випадку ми можемо говорити про підпорядкованість лише тих суб'єктів, які належать до органів державної влади або філій приватних підприємств, установ та організацій.

У сервісному праві застосовують і такі методи, як зобов'язання, тобто суб'єкт, який має надати сервісні послуги іншому суб'єкту, зобов'язаний це зробити, адже в разі невиконання угоди проти нього можуть застосовуватися певні санкції.

Можна говорити про використання методу дозволу у правовідносинах сервісного права. Цей метод використовують державні органи при наданні дозволів суб'єктам підприємницької діяльності щодо виконання тих чи інших робіт з сервісного обслуговування.

Функції сервісного права полягають у спрямуванні його впливу на сервісні відносини. Виділяють дві основні функції сервісного права: регулятивну і охоронну.

Регулятивна функція сервісного права охоплює державне регулювання позитивного розвитку сервісних відносин. Держава в особі відповідних контролюючих органів регулює надання певних послуг.

Регулювання сервісних відносин здійснюється шляхом закріплення в нормативних актах прав, обов'язків сторін, а також встановлення правового механізму, який має забезпечувати ефективну реалізацію правових вимог, а також напрями розвитку та впорядкованості суспільного життя.

Охоронна функція сервісного права полягає у забезпеченні охорони сервісних правовідносин від протиправних посягань, усуненні відносин, які можуть нанести шкоду особі, державі та суспільству. Ця функція здійснюється, з одного боку, шляхом встановлення заборон вчиняти суспільно небезпечні вчинки, а з другого — застосування відповідних санкцій до винних у правопорушеннях. Санкції можуть бути як адміністративними, так і кримінальними.

Необхідно також виокремити і принципи сервісного права, які формуються на визначенні основних принципів інших галузей права.

Зауважимо, що в науковій та навчальній літературі використовують низку критеріїв щодо класифікації принципів права та їх поділу на різні групи [7]. Вони класифікуються залежно від типів права, характеру, сфер впливу тощо.

У цьому разі потрібно розглядати класифікацію принципів права за характером та сферою впливу. Вчені виокремлюють соціально-економічні, політичні, ідеологічні, етичні, релігійні та спеціально-юридичні принципи права.

До спеціально-юридичних принципів сервісного права можна віднести такі [6]:

- юридична рівність учасників;

- недоторканність власності, примусове відчуження якої допускається тільки у встановлених законом випадках;
- неприпустимість довільного втручання в приватні справи, тобто захист від дій публічної влади;
- свобода договору: особа самостійно вибирає партнера за договором, сторони є вільними при укладанні договору і визначенні його умов;
- диспозитивність (тобто самостійності та ініціативи) в реалізації своїх прав і несенні ризику від участі в цивільному обороті;
- принцип безперешкодного здійснення цивільних прав, їх відновлення та захисту за допомогою відповідних правових механізмів;
- неприпустимість зловживання правом, зокрема дій, що здійснюються виключно з наміром завдання шкоди іншій юридичній чи фізичній особі;
- державне регулювання сервісної діяльності та її впорядкування за допомогою відповідних нормативних актів.

З огляду на викладене, можна говорити про питання виокремлення сервісного права. Зазначену галузь права деякі дослідники виділяють як інститут господарського права, інші ж вважають, що правовідносини сервісного права повністю належать до сфери цивільного права.

Для практичного використання правовідносин, які виникають у сфері обслуговування та сервісу, вони можуть бути виокремлені у певну підгалузь господарського права.

Джерела

1. Заросило В. О. Шляхи розвитку адміністративного права та інших галузей права в Україні / В. О. Заросило // Наук. пр. МАУП. — 2014. — Вип. 2 (41). — С. 45–48.
2. Курило В. І. Організаційно-правові засади охоронних послуг: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / В. І. Курило. — 2002. — 204 с.
3. Делия Ю. В. Адміністративно-правові аспекти нормотворчості публічної адміністрації в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Ю. В. Делия. — Київ, 2014. — 556 с.
4. Закон України “Про адміністративні послуги” від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI // ВВР України. — 2013. — № 32. — Ст. 409.
5. Науково-практичний коментар до Закону України “Про адміністративні послуги” / за заг. ред. В. П. Тимощука. — Львів : ФОП Москаленко О. М. — 392 с.
6. Гуцин В. В. Сервисное право: учеб. пособие / В. В. Гуцин, В. Д. Пахомов, Е. П. Приходько; под ред. Ю. П. Свириденко. — [3 изд.]. — Москва : Дашков и К, 2005. — 396 с.
7. Лисенков С. Л. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / С. Л. Лисенков. — Київ: Юрисконсульт, 2006. — 355 с.

На підставі аналізу суб'єктів сервісного права, принципів та методів діяльності у сфері сервісу встановлено, що підґрунтя для виокремлення такої підгалузі права, як сервісне право, існують, але зазначене питання вимагає додаткових ґрунтовних досліджень. Для практичного використання правовідносин, які виникають

у сфері обслуговування та сервісу, вони можуть бути виокремлені у певну підгалузь господарського права.

Based on the analysis of service law, principles and methods in the field of service, found that the basis for the separation of such sub-law, as a service right to exist, but the matter requires further in-depth research. For practical use relationships that arise in the care and service they can be singled out in particular subsector of business law.

На основании анализа субъектов сервисного права, принципов и методов деятельности в сфере сервиса, установлено, что почва для выделения такой подотрасли права, как сервисное право, существуют, но данный вопрос требует дополнительных фундаментальных исследований. Для практического использования правоотношений, возникающих в сфере обслуживания и сервиса, они могут быть выделены в определенную подотрасль хозяйственного права.

Надійшла 26 грудня 2016 р.